

ЗАГРОЗИ ФІНАНСОВІЙ БЕЗПЕЦІ ПІДПРИЄМСТВ В УМОВАХ СЬОГОДЕННЯ

THREATS TO THE FINANCIAL SECURITY OF ENTERPRISES IN TODAY'S CONDITIONS

Стаття спрямована на дослідження ключових загроз, які впливають на фінансову безпеку суб'єктів підприємницької діяльності в сучасних умовах господарювання. У контексті даної тематики вивчено взаємозв'язок таких економічних понять: ризик, загроза та небезпека. Внаслідок цього сформовано характерні ознаки понять пов'язаних із фінансовою безпекою суб'єктів підприємництва. На основі проведених досліджень виокремлено основні внутрішні та зовнішні загрози фінансовій безпеці підприємств. Внутрішніми загрозами виступають економічні, організаційно-управлінські, маркетингові, технологічні, кадрові, матеріально-технічні. До зовнішніх загроз фінансовій безпеці віднесено політичні, нормативно-правові, економічні, технологічні, фінансові, соціально-культурні. У свою чергу, вивчення фінансової безпеки як складного механізму дозволило запропонувати комплексний підхід досягнення результативності фінансової безпеки підприємств. Даний підхід охоплює два блоки: загальна система побудови фінансової безпеки та зміцнення фінансової безпеки підприємства.

Ключові слова: фінансова безпека, фінансовий стан, моніторинг, економічний показник, фінансові методи.

Constant changes driven primarily by globalization, digitalization, economic crises, and military actions accompany the activities of modern entrepreneurial entities. These processes exacerbate the impact of external and internal threats that can hinder the financial stability and competitiveness of entrepreneurial activity. Consequently, ensuring financial security emerges as a strategic factor in enabling economic entities to adapt and thrive under new realities associated with military actions, financial crises, cyberattacks, and more. In this context, it is crucial to analyze current threats to the financial security of enterprises to develop effective solutions aimed at maintaining their financial and economic resilience. This article focuses on investigating the key threats affecting the financial security of entrepreneurial entities under contemporary economic conditions. Within the framework of this study, the interconnection between the economic concepts of risk, threat, and danger has been examined. As a result, the distinctive features of these concepts, particularly in relation to the financial security of entrepreneurial entities, have been identified. Based on the conducted research, the primary internal and external threats to the financial security of enterprises have been delineated. Internal threats include economic, organizational-managerial, marketing, technological, personnel, and material-technical factors. External threats to financial security encompass political, regulatory, economic, technological, financial, and socio-cultural factors. Moreover, analyzing financial security as a complex mechanism has enabled the proposal of a comprehensive approach to achieving the effectiveness of financial security for enterprises. This approach comprises two components: the general system for establishing financial security and strengthening the financial security of the enterprise. The implementation of these components contributes to safeguarding financial stability and enhancing enterprise performance through the application of financial methods, instruments, and levers.

Keywords: financial security, financial status, monitoring, economic indicator, financial methods.

УДК 658.14:65.012.81

DOI: <https://doi.org/10.32782/infrastruct82-3>

Дрималовська Х.В.

к.е.н., доцент кафедри менеджменту і міжнародного підприємництва, Національний університет «Львівська політехніка»

Брунець О.О.

аспірант кафедри менеджменту і міжнародного підприємництва, Національний університет «Львівська політехніка»

Drymalovska Khrystyna

Lviv Polytechnic National University

Brunets Oleh

Lviv Polytechnic National University

Постановка проблеми. Сучасні динамічні зміни та посилений рівень невизначеності змушують підприємства здійснювати свою діяльність на тлі поширення глобалізаційних, цифровізаційних, геополітичних процесів. Дані процеси загострюють рівень впливу зовнішніх та внутрішніх загроз, що можуть бути перепонами до фінансової стійкості та конкурентоспроможності підприємницької діяльності. Тому питання забезпечення фінансової безпеки постає стратегічним чинником здатності суб'єктів господарської діяльності до адаптації та розвитку в умовах нових реалій, що пов'язані, насамперед, з воєнними діями, фінансовими кризами, кібератаками тощо. У такому контексті важливо проаналізувати сучасні загрози фінансовій безпеці підприємств для розроблення ефективних рішень, спрямованих на підтримання їх фінансово-економічної стійкості.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Вивчення питання щодо взаємозв'язку поняття ризик, загроза та небезпека у сфері фінансової

небезпеки, ключових завдань та дій, спрямованих на досягнення фінансової стійкості підприємницького сектору подано у працях таких вчених: Варналій З.С. [1], Чеберяко О.В. [1], Микитюк О.П. [1], Бондаренко С.М. [1], Бліхар М.М. [2], Руденко В.В. [3], Погріщук Г.Б. [3], Матвійчук В.І. [4], Матушевський О.В. [4]. Водночас значна кількість наукових праць присвячена формуванню ключових класифікаційних ознак поділу загроз фінансовій безпеці підприємницького сектору [4-8].

Постановка завдання. Мета наукової праці полягає у виокремленні характерних ознак понять пов'язаних із фінансовою безпекою суб'єктів підприємництва, поданні узагальненої класифікації внутрішніх та зовнішніх загроз фінансовій безпеці в умовах сьогодення, а також формуванні комплексного підходу досягнення результативності фінансової безпеки підприємств.

Виклад основного матеріалу дослідження. Початок вивчення поняття «економічної безпеки»

підприємств у світовій науковій літературі припав на середину 70-х років ХХ століття, проте актуалізація досліджень у цій сфері відбувалась наприкінці 80–90-х років. В Україні даний напрям дослідження почав набувати популярності з початку 2000-х років і триває донині, розширюючи дослідження у сфері фінансової безпеки, що можна пояснити складними умовами сьогодення, а саме: фінансова криза, пандемія, воєнні дії. Фінансова безпека, як складова економічної безпеки, відображає фінансовий стан господарської діяльності підприємств у динамічних умовах, тобто дозволяє визначити рівень стійкості до загроз, проаналізувати можливості щодо реалізації сталого розвитку, захисту економічних інтересів. На сьогодні бізнес-середовище України знаходиться під впливом таких негативних викликів: посилення нестабільності, ліквідація та руйнування підприємств, інфраструктури, низький рівень економічно активного населення, зумовлюючи недостатній рівень доданої вартості, дисбаланс обсягу попиту і пропозиції у воєнній зоні, несприятливі зміни у фінансовій сфері, зростання собівартості продукції внаслідок подорожчання пального та електроенергії через руйнування нафтопереробних заводів тощо [1].

У вивченні загроз фінансовій безпеці підприємницького сектору важливо встановити взаємозв'язок таких економічних категорій як ризик, загроза та небезпека з метою розуміння сутності негативних чинників, їх впливу на фінансову безпеку через проведення точного і об'єктивного аналізування (рис. 1). Бачимо, що ризик є первинним етапом щодо загрози, завжди супроводжує здійснення підприємницької діяльності. На відміну від ризику, загроза посідає проміжне місце між ризиком та небезпекою. Загроза фінансовій безпеці підприємств – «це стан,

що характеризується реальними та потенційними діями юридичних та фактичних осіб, які спроможні порушити, або ж фактично порушують стан захищеності суб'єкта господарювання, завдаючи йому шкоди, що може спричинити погіршення параметрів наявного фінансово-господарського стану та показників прибутковості» [3]. У свою чергу, небезпека свідчить про виникнення негативних наслідків для фінансово-господарської діяльності суб'єктів підприємництва [2; 3].

Досягнення стабільного функціонування та розвитку підприємства можливе через дворівневе аналізування фінансової безпеки:

- оперативний – націлений на створення оптимальних фінансових умов, які сприяють задовільному фінансовому стану суб'єкта господарської діяльності у короткостроковій перспективі, уникаючи ризиків неплатоспроможності, неефективного управління, недостатнього обсягу обігових коштів;
- стратегічний – такий рівень спрямований на довгострокову перспективу, тобто, враховуючи ймовірні зміни економічного, політичного, технологічного, нормативно-правового середовищ тощо передбачає складання планів та розроблення стратегій мінімізації можливих загроз [4].

Такі рівні фінансової безпеки дозволяють аналізувати загрози на поточний та перспективний періоди і тим самим запроваджувати ефективні коригувальні заходи. Науковці виокремлюють різноманітні загрози фінансовій безпеці підприємств, групуючи за різними ознаками. Проте найбільш поширеною класифікацією загроз є їх поділ за ознакою середовища: внутрішнє і зовнішнє. На підставі аналізування наукових праць сформували наступну класифікацію загроз фінансовій безпеці суб'єктів підприємництва (рис. 2).

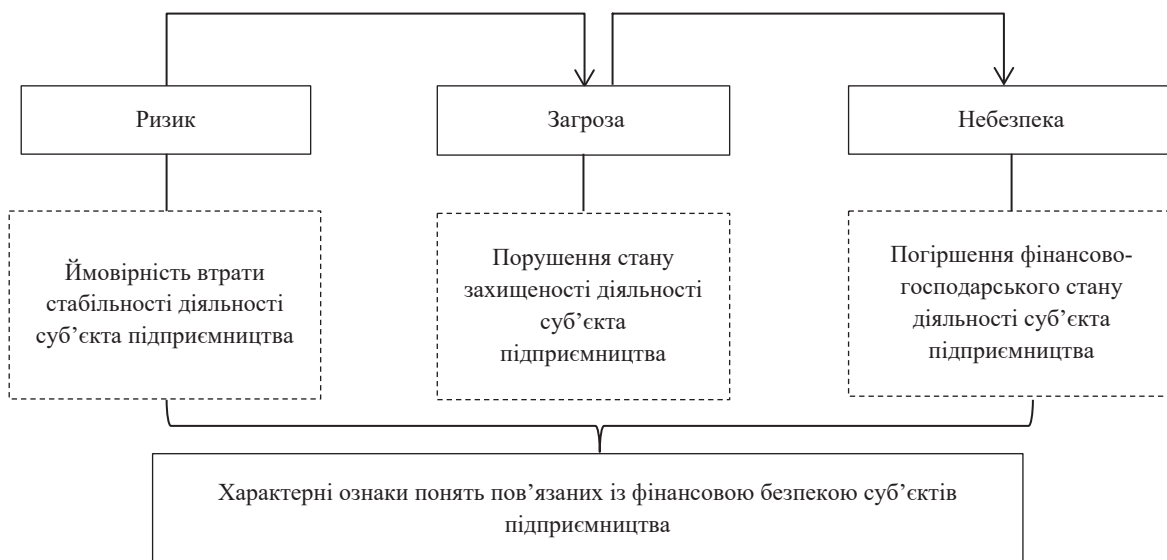

Рис. 1. Характерні ознаки понять пов'язаних із фінансовою безпекою суб'єктів підприємництва

Джерело: сформовано авторами на основі [2; 3]

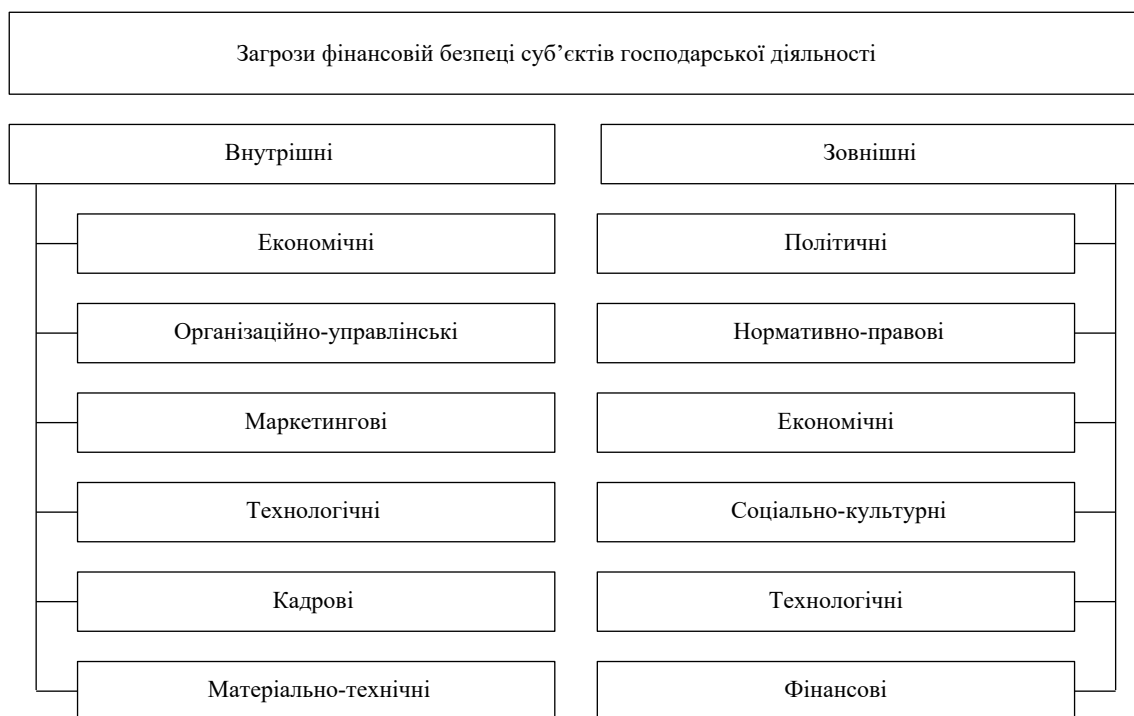

Рис. 2. Узагальнена класифікація внутрішніх і зовнішніх загроз фінансовій безпеці суб'єктів господарської діяльності

Джерело: [3–8]

Як бачимо з рис. 2 загрози фінансовій безпеці підприємств розподіляємо на внутрішні і зовнішні [3–8]:

1) внутрішні:

– економічні – негативний рівень ділової репутації, нездатність виконувати короткострокові зобов'язання через низький рівень ліквідності активів, зниження ринкової вартості, відсутність здійснення ефективного внутрішнього аудиту, недостатній обсяг власних фінансових ресурсів, зумовлюючи залежність від кредиторів, невикористання сучасних інструментів прогнозування ключових індикаторів фінансової безпеки тощо;

– організаційно-управлінські – нечітке планування та контролювання у фінансовій сфері, нерациональне управління активами та фінансовим капіталом, дисбаланс доходів та витрат, неефективна політика щодо розподілу прибутку, обмежена інвестиційна діяльність, безрезультатність здійснення операційної діяльності, недостатній обсяг резервних та страхових фондів, недотримання комерційної таємниці, відсутність злагодженої системи антикризового управління тощо;

– маркетингові – ігнорування важливості даних щодо тенденцій, які пов'язані із споживачами, конкурентами, сучасними трендами; формування цінової та збутової політики без охоплення ключових факторів ринкового середовища; невідповідність кінцевої продукції чи послуги встановленим стандартам якості; відсутність налагодженої системи маркетингових комунікацій; перевищення

витрат на збут порівняно з отриманим доходом тощо;

– технологічні – невідповідність технологічних процесів сучасним стандартам; низький рівень вкладання інвестиційних ресурсів у нові технології; неякісне програмне забезпечення щодо захисту фінансової інформації; низький рівень автоматизації виробничих та управлінських процесів тощо;

– кадрові – відсутність необхідних знань, навичок або досвіду щодо виконання покладених обов'язків; безініціативність працівників щодо виконання завдань вчасно та якісно; зростання конфліктної напруженості в середині колективу працівників; відсутність матеріального чи нематеріального мотивування персоналу; нечіткий розподіл функцій та обов'язків між керуючою та керованою системою; плінність кадрів тощо;

– матеріально-технічні – недостатній рівень забезпечення виробничих процесів потрібними матеріалами та комплектуючими в умовах воєнних дій; неякісна сировина; низький рівень модернізації устаткування; неорганізована співпраця з постачальниками тощо;

2) зовнішні:

– політичні – відсутність політичної стабільності в середині держави; прийняття політичних рішень щодо запровадження торгових чи неторгових бар'єрів, ускладнюючи експортно-імпортні відносини підприємств; ймовірність повної або часткової націоналізації активів бізнесу; присутність корупційних схем; воєнні стани тощо;

– нормативно-правові – стрімкі зміни у трудовому, податковому, економічному законодавствах чи інших нормах, створюючи перешкоди для діяльності підприємств, що негативно позначається на їх фінансовій стійкості; відсутність урядової допомоги малим та середнім суб'єктам підприємництва тощо;

– економічні – відсутність співвідношення цін на активи із показниками реальної економіки; кризові стани вагомих галузей промисловості від яких залежить функціонування інших секторів економіки; зниження темпів економічного розвитку; погіршення динаміки макроекономічних показників; високий рівень тінізації економіки тощо;

– соціально-культурні – значний рівень безробіття; низький рівень купівельної спроможності населення; зростання міграційних процесів; нездатність пристосовуватись до змін культурних цінностей і норм; поширення неправдивої інформації у суспільстві, що підриває репутацію підприємства тощо;

– технологічні – низький рівень впровадження цифрових технологій; значні масштаби поширення

кіберзлочинності та кібербезпеки; нерівномірний розподіл цифрових активів, зумовлюючи економічне явище монополізації тощо;

– фінансові – охоплюють несприятливі тенденції щодо бюджетної сфери, грошово-кредитного сектору, валютного ринку, боргової політики, страхового ринку, фондового ринку тощо.

Фінансову безпеку розглядають важливим механізмом захисту підприємства від негативного впливу загроз, наслідками яких можуть бути втрата стабільності та відсутність розвитку. Внаслідок цього постає питання досягнення результативності фінансової безпеки суб'єктів підприємництва через постановку ключових завдань та виконання необхідних дій для їх виконання (рис. 3).

Вказаний рис. 3 показує, що досягнення результативності фінансової безпеки підприємств охоплює два ключові блоки:

- Блок 1. Загальна система побудови фінансової безпеки – охоплює постановку ключових завдань, спрямованих на отримання таких результатів: досягнення збалансованості доходів та витрат; швидке реагування на ринкові зміни; оптимальне

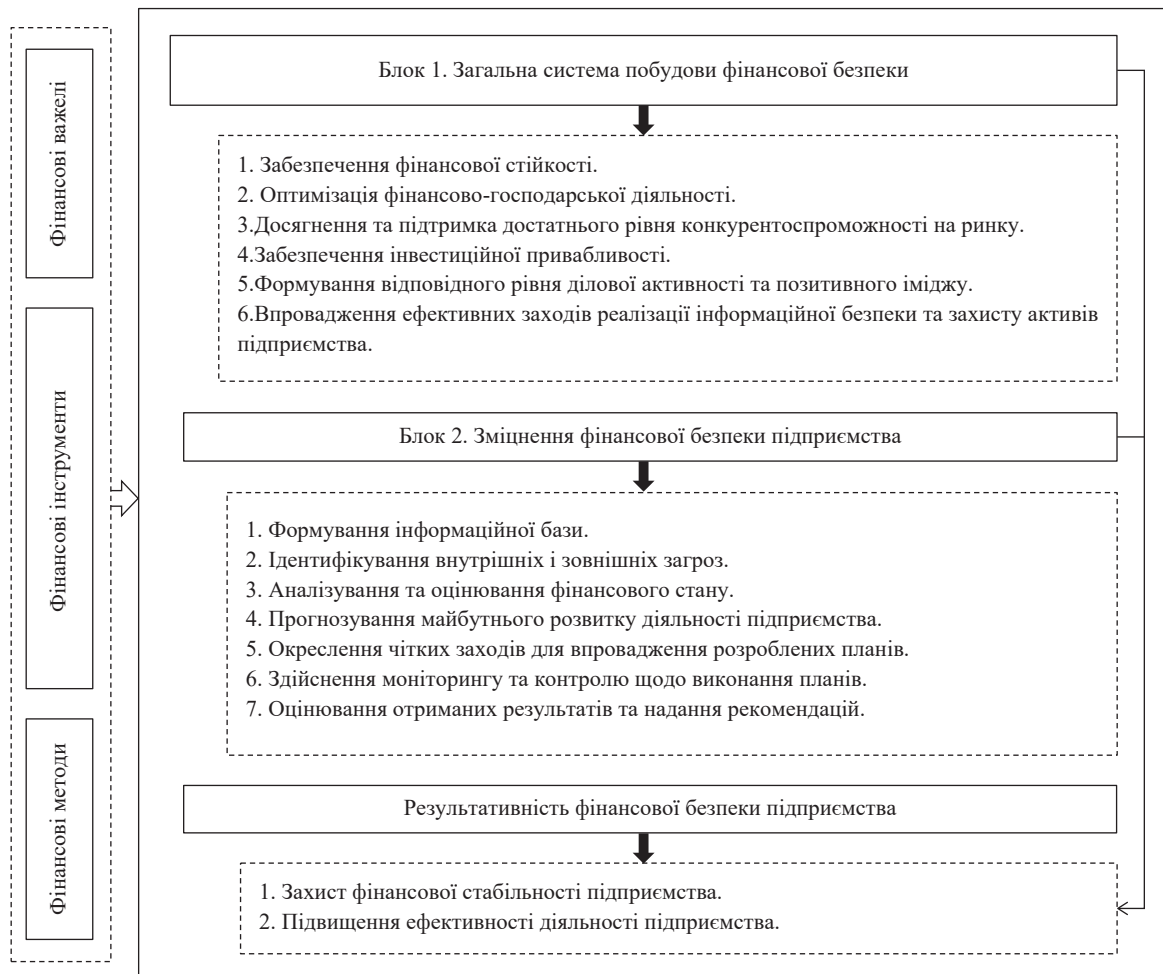

Рис. 3. Комплексний підхід досягнення результативності фінансової безпеки підприємств

Джерело: сформовано авторами на основі [4]

використання ресурсів; пропозиція якісних товарів та послуг в результаті впровадження інноваційних новинок; вчасне виконання зобов'язань, забезпечуючи позитивну ділову репутацію та реалізацію фінансових перспектив; інформаційний захист від загроз шахрайства, конкуренції тощо.

- Блок 2. Зміцнення фінансової безпеки підприємства – ґрунтується на виконанні дій, спрямованих на: збір достовірної інформації для аналізування поточної фінансової ситуації через опрацювання фінансових звітів, показників ринкової діяльності, тенденцій економічної ситуації тощо; аналізування загроз зовнішнього та внутрішнього середовищ для вивчення можливостей їх впливу на фінансову безпеку підприємств; аналізування та оцінювання фінансового стану компанії через розрахунок показників, наприклад, рентабельність, ліквідність, фінансова стійкість тощо з метою виявлення ймовірних загроз та ризиків; складання прогнозів щодо майбутнього розвитку діяльності підприємства на основі внутрішніх можливостей та ринкових змінних умов; застосування чітких заходів реалізації запропонованих планів з метою, для прикладу, розвитку інвестиційної діяльності, оптимізації витрат, використанні ресурсів тощо із призначенням відповідальних осіб за їх практичну реалізацію; виконання планів необхідно супроводжувати здійсненням моніторингу та контролю, що дозволить дотримуватись визначеного напрямку, усуваючи можливі відхилення; оцінювання отриманих результатів від впроваджених заходів, що базується на дослідженні змін фінансової, операційної, маркетингової, інвестиційної, виробничої діяльності підприємства.

Виконання завдань загальної системи побудови фінансової безпеки та реалізація дій, пов'язаних із зміцненням фінансової безпеки забезпечують її результативність, що передбачає досягнення таких основних цілей:

- захист фінансової стабільності підприємства – підтримка стійкого фінансового стану підприємства в умовах негативних динамічних ринкових змін;
- підвищення ефективності діяльності підприємства – досягнення позитивних результатів внаслідок впровадження фінансових і стратегічних цілей, базуючись на оптимальному використанню ресурсів.

Досягнення результативності фінансової безпеки суб'єктів підприємництва супроводжується застосуванням [4]:

1) фінансових методів – взаємопов'язане використання різноманітних методів (фінансовий облік, фінансовий аналіз, фінансове прогнозування та планування, фінансове регулювання, фінансове стимулювання, оперативне та поточне управління грошовими коштами, оцінювання фінансових ризиків, моніторинг виконання плану) дозволяє керівництву підприємств зібрати необхідні дані, діагностувати фінансовий стан, розробити ефективні

фінансові плани, здійснити коригувальні та контролюючі дії щодо впливу на об'єкт управління, вчасно помітити мінімальні відхилення;

2) фінансових інструментів – використання інвестиційних, кредитних, страхових, податкових, цінних інструментів забезпечує координацію розподілу ресурсів між сферами діяльності підприємства, управління ризиками, формування оптимальної структури доходів та витрат, раціоналізацію джерел фінансування;

3) фінансових важелів – забезпечують реалізацію фінансових інструментів через активи, капітал, зобов'язання, дохід, витрати, прибуток.

Висновки. Вивчення питання загроз фінансовій безпеці сучасного підприємництва дозволило: по-перше проаналізувати такі економічні поняття як ризик, загроза, небезпека; по-друге дослідити класифікаційні ознаки поділу загроз; по-третє сформулювати комплексний підхід досягнення результативності фінансової безпеки підприємств. Внаслідок цього можна зазначити, що ризик, загроза та небезпека розкривають характерні ознаки діяльності підприємства на різних етапах фінансової безпеки. Групування внутрішніх та зовнішніх загроз фінансовій безпеці суб'єктів господарської діяльності сприяє ідентифікуванню реальних чи потенційних чинників, які можуть чинити негативний вплив на фінансову стійкість. У свою чергу, комплексний підхід досягнення результативності фінансової безпеки підприємств охоплює комплекс завдань та дій, пов'язаних із забезпеченням фінансової стабільності та зведення до мінімуму ймовірних фінансових втрат у разі виникнення загроз.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Варналій З.С., Чеберяко О.В., Микитюк О.В., Бондаренко С.М. Актуалітети фінансової безпеки суб'єктів підприємництва України в умовах війни та повоєнний час. *Academy Review*. 2024. № 1 (60). С. 123–140.
2. Бліхар М.М. Теоретико-правові аспекти функціонування фінансової розвідки в системі зміцнення фінансової безпеки підприємств. *Право і суспільство*. 2024. №4. С. 258–262.
3. Руденко В.В., Погріщук Г.Б. Ідентифікація змісту та класифікаційних ознак загроз і ризиків фінансовій безпеці підприємства. *Modern Economics*. 2023. № 41. С. 105–112.
4. Матвійчук В.І., Матушевський О.В. Формування фінансової безпеки суб'єкта господарювання в умовах воєнного стану. *Економіка і організація управління*. 2023. № 4(52). С. 118–131.
5. Дубинська О. Теоретичні й практичні аспекти моніторингу фінансової звітності як напрямку виявлення загроз фінансовій безпеці підприємства в умовах воєнного стану. *Acta Academiae Beregsasiensis. Economics*. 2023. № 4. С. 374–384.
6. Товпик, Д.В., Дем'янчук, О. І. Загрози фінансовій безпеці підприємства в Україні. *Фінанси, банківська система та страхування в Україні: стан,*

проблеми та перспективи розвитку в кризовій економіці : матеріали VI Міжнародної науково-практичної Інтернет-конференції 2–3 березня 2023 р. pp. 178–183.

7. Правдюк Н.Л., Козловська Л.Ю. Фінансова безпека підприємств: сутність, складові, основні загрози та оцінювання її рівня. *Ефективна економіка*. 2024. № 2.

8. Єрмоленко О.А., Гречихін В.Р. Аналіз впливу внутрішніх та зовнішніх загроз на фінансову безпеку підприємства. *Прийзовський економічний вісник*. 2018. Вип. 5(10). С. 200–203.

REFERENCES:

1. Varnalii Z.S., Cheberiaiko O.V., Mykytiuk O.V., Bondarenko S.M. (2024) Aktualitety finansovoi bezpeky subiektiv pidpriemnytstva Ukrainy v umovakh viiny ta povoiennyi chas [Actualities of financial security of Ukrainian business entities in the conditions of war and post-war period.]. *Academy Review*, no. 1 (60), pp. 123–140. (in Ukrainian)

2. Blikhar M.M. (2024) Teoretyko-pravovi aspekty funktsionuvannya finansovoi rozvidky v systemi zmitsnennia finansovoi bezpeky pidpriemstv [Theoretical and legal aspects of the functioning of financial intelligence in the system of strengthening the financial security of enterprises]. *Pravo i suspilstvo*, no. 4, pp. 258–262. (in Ukrainian)

3. Rudenko V.V., Pohrishchuk H.B. (2023) Identyfikatsiia zmistu ta klasyfikatsiinykh oznak zahroz i ryzykiv finansovii bezpetsi pidpriemstva [Identification of the content and classification features of threats and risks to the financial security of the enterprise]. *Modern Economics*, no. 41, pp. 105–112. (in Ukrainian)

4. Matviichuk V.I., Matushevskiy O.V. (2023) Formuvannya finansovoi bezpeky subiekta hospodariuvannya v umovakh voiennoho stanu [Formation of financial security of a business entity under martial law]. *Ekonomika i orhanizatsiia upravlinnia*, no. 4(52), pp. 118–131. (in Ukrainian)

5. Dubynska O. (2023) Teoretychni y praktychni aspekty monitorynhu finansovoi zvitnosti yak napriamu vyjav-lennia zahroz finansovii bezpetsi pidpriemstva v umovakh voiennoho stanu [Theoretical and practical aspects of monitoring financial statements as a direction of identifying threats to the financial security of an enterprise under martial law]. *Acta Academiae Beregsasiensis. Economics*, no. 4, pp. 374–384. (in Ukrainian)

6. Tovpyk D.V., Demianchuk O.I. (2023) Zahrozy finansovii bezpetsi pidpriemstva v Ukraini [Threats to the financial security of an enterprise in Ukraine]. *Finansy, bankivska systema ta strakhuvannya v Ukraini: stan, problemy ta perspektyvy rozvytku v kryzovii ekonomitsi* : materialy VI Mizhnarodnoi naukovo-praktychnoi Internet-konferentsii (March 2–3, 2023), pp. 178–183.

7. Pravdiuk N.L., Kozlovska L.Yu. (2024) Finansova bezpeka pidpriemstv: sutnist, skladovi, osnovni zahrozy ta otsiniuvannya yii rivnia [Financial security of enterprises: essence, components, main threats and assessment of its level]. *Efektivna ekonomika*, no. 2. (in Ukrainian)

8. Yermolenko O.A., Hrechukhin V.R. (2018) Analiz vplyvu vnutrishnikh ta zovnishnikh zahroz na finansovu bezpeku pidpriemstva [Analysis of the impact of internal and external threats on the financial security of the enterprise]. *Pryazovskyi ekonomichnyi visnyk*, vol. 5(10), pp. 200–203. (in Ukrainian)